

L'educador social en els processos d'inserció sociolaboral.

Llums i ombres derivades de la reflexió de la pràctica personal

José Miguel Jiménez¹

Aquest article és un reflexió derivada de la pràctica professional desenvolupada en processos d'inserció sociolaboral de joves, pertanyents a centres residencials d'acció educativa.

Presentem la problemàtica inicial en què ens trobem quan s'ha de prendre una decisió d'aquest tipus amb un jove, la complexitat que concorre en l'esmentada resolució i la probabilitat de concloure el procés d'inserció sociolaboral amb una simple acció simbòlica que no tindrà transcendència de cara a la meta plantejada, i que suposarà un allunyament del jove respecte al fet de voler participar activament en la seva inserció sociolaboral i una falta d'interès de les institucions per acollir-lo.

Enfront d'això, plantejem una actuació de l'educador social que ha de tenir com a fonaments fugir de solucions fàcils que generen ombres en la intervenció; tenir com a centre d'actuació no solament el nostre usuari natural, que és el jove, sinó totes les institucions i agents participants en aquest procés d'inserció sociolaboral, i, finalment, establir la necessitat de complementar l'actuació tècnica, derivada de la formació acadèmica i professional formal, amb una altra que considerem a partir de la formulació del desenvolupament per part de l'educador social d'una sèrie de rols i competències marcadament vinculades amb l'actitud per afrontar òptimament aquest tipus de propostes.

19

¹ Professor del Departament de Pedagogia i responsable d'Ensenyament de Pedagogia i Psicopedagogia de la Universitat Rovira i Virgili.

I. Introducció

És summament seductor que, quan ens ofereixen fer col·laboracions en revistes tal com m'han sol·licitat des de *Quaderns d'Educació Social*, ens les demanin amb la pràctica professional personal com a eix argumental. Això és més rellevant quan el centre d'atenció d'aquesta col·laboració ha de ser la inserció sociolaboral de joves en situació de risc d'exclusió social.

Són innumbrables els treballs existents sobre plantejaments teòrics i experiències desenvolupades sobre la inserció sociolaboral de joves.² També ha estat important el nombre d'estudis o informes referents a aquests índexs d'inserció sociolaboral amb col·lectius específics com ara els discapacitats i les dones.³ De manera paral·lela als esmentats i juntament amb els anteriors, també s'han publicat diferents llibres, informes o estudis amb l'exclusió social com a centre d'atenció.⁴ No obstant això, són gairebé inexistents, o no han tingut la transcendència dels anomenats, els estudis que relacionin el jove en situació de risc d'exclusió social i el seu nivell d'inserció sociolaboral. I encara ha estat menor, o almenys nosaltres no en coneixem l'existència, el nombre dels que hagin analitzat la intervenció dels educadors socials en aquest tipus de processos i amb aquest col·lectiu. I és en aquest últim aspecte on posarem el punt de mira.

Però com dèiem anteriorment, la petició de *Quaderns d'Educació Social* és que l'aportació sigui un reflex de la nostra feina. És per això que ens allunyarem del tipus d'article que parteix de la definició d'unes propostes teòriques, que segueix amb l'aplicació d'aquestes proposicions a la realitat i l'explicació de l'experiència desenvolupada i, finalment, descriu una sèrie de conclusions. El que exposarem a continuació és una reflexió personal sobre els rols i les competències que hem hagut de posar en funcionament per in-

20 *Exposarem una reflexió personal sobre els rols i les competències que hem hagut de posar en funcionament per intentar aconseguir resultats en processos d'inserció sociolaboral amb joves en situació de risc d'exclusió social*

² COLEMAN, J. S.; HUSÉN, T. *Inserción de los jóvenes en una sociedad en cambio*. Madrid: Narcea, 1989.

³ ESTEBARANZ, A. "Potenciar las competencias de las mujeres para la sociedad de la información". *IV Congreso de Formación para el Trabajo: nuevos escenarios y nuevos retos en la formación*. Saragossa: CIFO / Diputació de Saragossa, 2005.

⁴ SUBIRATS, J. (dir.). *Pobresa i exclusió social. Una anàlisi de la realitat espanyola i europea*. Barcelona: Fundació La Caixa (col·lecció Estudis Socials, núm. 16), 2004.

tenir aconseguir resultats en processos d'inserció sociolaboral amb joves en situació de risc d'exclusió social. Quan dic resultats, no vull referir-me a la dicotomia –fàcil d'establir o de caure-hi, i absolutament inadequada en l'àmbit laboral en el qual estem immersos– entre bons i dolents, sinó al que cadascun d'aquests processos seguits m'ha aportat per al desenvolupament futur d'experiències d'aquest tipus.

La formació, inserció i ocupació de joves en situació de risc d'exclusió social és un dels cavalls de batalla de les societats actuals, i l'èxit de la intervenció en aquest àmbit és un dels que més compensa i millora la qualitat d'un país. Una prova d'això que diem la podem veure si realitzem un paral·lelisme entre els resultats obtinguts en l'informe de la Consultora McKinsey en referència al que diferencia els deu millors sistemes educatius del món de la resta. En aquest informe, els països *top ten* destaquen en tres aspectes: aconseguir els millors professionals de l'educació, obtenir-ne el millor que poden donar de si i no deixar enrere cap alumne. Sobre aquest últim punt, igual que els *top ten* són els sistemes educatius en què l'escola compensa els desavantatges que alguns alumnes tenen per la seva extracció social, econòmica o cultural, l'esforç per inserir sociolaboralment els joves en situació de risc d'exclusió social suposa una optimització pel que fa a la qualitat de vida d'una societat. I en aquest esforç, el paper de l'educador social és fonamental, per no dir el més rellevant.

No és el nostre objectiu, amb aquest escrit, sacralitzar gens ni sentar càtedra sobre la nostra experiència. El que pretenem és oferir el nostre testimoniatge sobre les ombres i les llums que ens han anat sorgint en el nostre procés d'intervenció en aquest tipus de casuística i la seva incidència en el nostre perfil professional com a educadors socials.

II. D'on partim?

La meua vida professional com a educador social sempre ha estat vinculada a centres residencials d'acció educativa (CRAE). Tots els processos d'inserció sociolaboral de joves en situació de risc d'exclusió social que hem desenvolupat s'han realitzat en aquests entorns institucionals. Per tant, hem de parlar de la següent situació

La formació, inserció i ocupació de joves en situació de risc d'exclusió social és un dels cavalls de batalla de les societats actuals, i l'èxit de la intervenció en aquest àmbit és un dels que més compensa i millora la qualitat d'un país

21

La meua vida professional ha estat vinculada a residencials d'acció educativa (CRAE)

Ens hem trobat inicialment amb dues possibilitats generals de sortida per al jove: començar a treballar en una institució o seguir un programa de transició al treball o programa de garantia social

contextual: menors que han complert els 16 anys i no volen seguir estudiant en el sistema reglat. En la situació descrita, ens hem trobat inicialment amb dues possibilitats generals de sortida per al jove: començar a treballar en una institució o seguir un programa de transició al treball o programa de garantia social.

No obstant això, a aquesta descripció inicial, que peca d'excés d'a-sèpsia, és necessari afegir-hi una sèrie de circumstàncies que, a més de fer real la situació, la compliquen, i això fa més apressants el tipus de propostes que defensarem més endavant:

1. En primer lloc, el desig de no seguir estudiant de la majoria de joves amb els quals hem treballat en aquesta circumstància ve determinat pel fracàs que han tingut dins del sistema educatiu. Aquesta frustració ha estat associada, en molts casos, amb conductes disruptives tant al centre educatiu com al CRAE. Els esforços per pal·liar aquesta situació des d'ambdues institucions, a més de tenir resultats negatius, també han estat frustrants per a tots els professionals implicats.
2. Si ja teníem la certesa que la joventut no és un ens social propi ni identificable, excepte en el que podem considerar convencional (grup d'edat, estructuració complexa en subgrups, etc.), en el cas de joves en situació de risc d'exclusió social com els descrits, el que s'ha dit es fa fins i tot més indefinit i il·limitat, amb signes culturals més difusos, amb assignació de significats molt diversos condicionats per valors poc categoritzats i, en conseqüència, menys acceptats per la societat.
3. Si ja el 2002 Tom Peters va dir que el treball mai no tornaria a ser el mateix, en l'actualitat la consideració de canals estables d'integració sociolaboral no existeix. I això s'agreuja més quan la població objecte d'aquesta integració són aquest tipus de joves i les circumstàncies en què es troben immersos.
4. Juntament amb el que s'acaba d'expressar, la falta d'expectatives de futur per al jove en general, i pel que està en situació de risc d'exclusió social en particular, és fins i tot més gran.
5. L'administració que ens dona els recursos funciona habitualment des de la lògica del "programat", i això comporta una rutinització del desenvolupament d'aquest tipus de propostes, que cauen fàcilment en retards, lentitud o falta d'adequació específica a problemàtiques concretes, i repercuteix, sense cap mena de dubte, en la qualitat i credibilitat de les propostes.

6. La formació que reben els educadors socials, igual que qualsevol formació de professionals de l'educació, tracta de posar de manifest la necessitat de combinar l'adequada preparació professional amb unes capacitats pedagògiques i aconseguir que els professionals l'assimilin, assumint un rol específic i d'elevada qualitat. Quan ho focalitzem en la consecució d'un educador social que faciliti recursos per acompanyar aquests joves en el seu itinerari formatiu i ocupacional, alhora que es realitzen tasques d'orientació, els programes de formació posen l'accent en tres àmbits de coneixements que s'han de donar interrelacionats:

- a. Formació: facilitador d'aprenentatges.
- b. Ocupació: tutor i agent d'inserció.
- c. Orientació: conseller i orientador per a la recerca d'ocupació.

Partint dels punts descrits, la qüestió és si els educadors socials que estem treballant en aquest àmbit som capaços d'assumir aquest repete i si la formació dels educadors socials per al desenvolupament d'aquest tipus de tasques és suficient per afrontar aquesta problemàtica.

III. El primer pas: evitar la fugida cap a solucions fàcils per les ombres que generen

L'experiència en aquest tipus d'intervenció ens demostra que els recursos per donar una resposta al jove existeixen i no són difícils de trobar. I és precisament per això que l'educador social pot caure en el reduccionisme a l'hora de plantejar la intervenció. Trobar el recurs i derivar el jove de manera gairebé automàtica com a solució òptima, immediata i diferent per al jove és fugir cap a solucions fàcils que solament poden generar ombres en el desenvolupament de programes d'inserció sociolaboral. La presa de decisions sobre el currículum, entès com el recorregut a seguir pel jove, no és, ni molt menys, senzilla.

Vegem-ho. Imaginem només per un moment que la decisió presa per l'educador social inicialment no té en compte aspectes de tant sentit comú com els següents:

Trobar el recurs i derivar el jove de manera gairebé automàtica com a solució òptima, immediata i diferent per al jove és fugir cap a solucions fàcils que solament poden generar ombres en el desenvolupament de programes d'inserció sociolaboral

El desenvolupament d'aquests programes, si no tenen presents les circumstàncies que envolten el jove i les institucions en què s'ha d'involucrar, es pot veure afectat per ombres

24

1. L'entrada del jove en una institució a treballar suposa per a ell assumir una sèrie de normes i desenvolupar una sèrie de rols i competències que fins ara han estat molt més laxes. O, dit d'una altra manera, no tenia la transcendència que ara té o pot tenir. Això suposa que, al mínim contratemps en el procés, la deserció del jove en aquest tipus de propostes pot ser relativament fàcil, per la qual cosa ens trobaríem en la situació inicial del jove i amb un augment del risc d'exclusió sociolaboral, perquè seria molt més complicat sotmetre'l amb bona predisposició a una altra experiència similar.
2. Les propostes vinculades a la implicació del jove en un programa de transició al treball o en un programa de garantia social tenen com a circumstància que les maneres de dur-les a terme són diferents, educativament parlant, que les que es desenvolupaven en centres educatius reglats, tot i que aquests tenen elements que segueixen sent presents en aquest tipus d'institució. La més excel·lent és el manteniment de certs nivells d'estudi, per la qual cosa la deserció del jove en enfrontar-se amb situacions que li recordin fracassos passats pot provocar una reacció de fugida en el moment que sorgeixi algun inconvenient en el camí.

És per això que no podem sacralitzar els processos d'inserció sociolaboral. El desenvolupament d'aquests programes, si no tenen presents les circumstàncies que envolten el jove i les institucions en què s'ha d'involucrar, es pot veure afectat per ombres. Comentem aquests possibles crepuscles.

Comencem per la que considerem la principal ombra i que, des del nostre punt de vista, genera totes les altres: tenir una concepció de la inserció sociolaboral del jove com un sistema de control administratiu o el fet de retre comptes. Imaginem un CRAE els professionals del qual no creuen en les possibilitats de futur del jove, però que, per circumstàncies administratives, cal mantenir-lo al centre fins als 18 anys i que, davant les reiterades insistències del jove de voler fer una cosa diferent del que ha fet fins ara i amb el desenvolupament de les conductes disruptives corresponents, se li ofereixen algunes de les sortides expressades anteriorment, però enteses més com a control o el fet de retre comptes, que com a procés de desenvolupament i maduració del jove. En aquest cas, la inserció sociolaboral de joves en situació de risc d'exclusió social es conver-

teix en un recurs instrumental per legitimar determinades mesures que es volen implementar en una determinada institució, amb un caràcter burocràtic i centralista, depenent exclusivament de la direcció o de grups de pressió existents dins del centre, amb un caràcter essencialment normatiu i entès com una cadena de muntatge, i amb la voluntat d'implementar fidelment el que es pretén des d'aquesta institució.

L'important no és el que vulgui fer el jove per si mateix i, en conseqüència, que el motiu intrínsecament —és a dir, que el que vulgui dur a terme sigui per interès genuïnament seu—, sinó que faci el que el centre i els seus professionals li imposen perquè el resultat amb ell ha estat sempre negatiu, i se li brinda el que se li ofereix com a única via de sortida i sota l'amenaça de conseqüències si hi ha incompliment del que s'ha establert.

I és a partir d'aquí des d'on es poden generar la resta d'ombres que poden enfosquir el valor del desenvolupament de processos d'inserció sociolaboral d'aquest tipus de col·lectius, perquè partint de l'anterior, els processos d'inserció sociolaboral, erròniament:

1. S'entenen com la panacea: els processos d'inserció sociolaboral per si mateixos no són el remei o la solució a qualsevol problema o necessitat d'un jove d'aquestes característiques. Poden ser una mesura potent o molt poderosa, però ha d'anar associada amb un altre tipus d'accions que completin la intervenció sobre el jove.
2. Es considera que, per si mateixos, provocaran un canvi en la situació del jove. Per tant, no es fa cap tipus d'actuació paral·lela per afermar el procés que ha iniciat el jove.
3. Se suposen l'única eina per a la millora de la situació del jove. Aquesta suposició és falsa, perquè aquests processos s'han de compaginar amb un altre tipus de recursos que donin valor a aquest procés i aquest, alhora, doni valor a la resta de recursos que també s'estan posant en joc en el centre.
4. Es creu que poden ser aplicats en qualsevol moment i sobre qualsevol àmbit, de forma autònoma o independent amb la resta de mesures per solucionar problemes o generar noves propostes. Tot el contrari: tota inserció sociolaboral s'ha de considerar i desenvolupar de forma integrada amb la resta de mesures a prendre al voltant del jove.

La principal ombra i que, des del nostre punt de vista, genera totes les altres és tenir una concepció de la inserció sociolaboral del jove com un sistema de control administratiu o el fet de retre comptes

Per a nosaltres, les llums vénen determinades per la consideració dels següents aspectes: tenir com a centre d'atenció tots els nostres usuaris, i posar en joc durant el procés una sèrie de rols i competències que van més enllà de les aconseguïdes a través de la formació acadèmica i professional forma

26

5. Es pensen com a afavoridors de l'obtenció d'una visió de l'estat del jove i de la seva futura evolució. No obstant això, n'és una visió reduïda. L'esforç d'inserció sociolaboral s'ha de realitzar per aconseguir uns resultats. Per tant, aquests processos s'han d'associar amb accions. El retard en l'acció pot fer dels processos d'inserció una mesura irrellevant, perquè les situacions personals i institucionals poden canviar ràpidament.
6. Altres abusos de la inclusió d'aquest tipus de joves en processos d'inserció sociolaboral poden ser la seva utilització com a:
 - a. Sanció: quan la inserció sociolaboral s'utilitza per castigar joves que donen especials problemes en els centres. Se'ls dona aquesta sortida sabent que no és l'adequada, però l'actitud del jove en el centre i el desig d'aquest de tenir-lo ocupat, i fora de la institució, provoquen l'adopció d'aquest tipus de mesures.
 - b. Recompensa: al contrari que en el cas anterior, la inserció sociolaboral serveix per premiar els que demostren el seguiment de les directrius, les normes; bon comportament; etc. De vegades el bon comportament del jove no és tal, sinó que la seva actuació és per pura inacció o apatia. Per tant, en teoria se'l premia per això i se'l té ocupat, però aquesta decisió es pren independentment de si és adequada per al jove o no.
 - c. Consol: en aquest cas, la inserció sociolaboral serveix per alleujar el jove respecte a la situació en la qual es troba sense prendre mesures que realment optimitzin aquesta situació.
 - d. Tranquil·litzant: quan s'utilitza per apaivagar, proposant el jove com a element de futura millora, canvi, etc. L'objectiu és iniciar processos en aquest sentit, però al final tot segueix igual.
 - e. Tapaforats: amb la finalitat de fer veure al jove que la inserció sociolaboral l'ajudarà a superar manques, dèficits, sense en realitat fer res referent a això o sense que el procés d'inserció sociolaboral pugui arribar a tenir cap tipus de conseqüència respecte a aquest fet.

Hem vist algunes de les possibles foscos que es poden produir en aquest tipus de processos. Com hem assenyalat, algunes d'aquestes penombres poden ser generades pel mateix CRAE en què l'educador social es troba immers o, fins i tot, pels mateixos educadors so-

cials que fan la intervenció. Però no només per ells. També és possible que les mateixes administracions o programes als quals recorem, per desenvolupar la inserció sociolaboral d'aquests joves, participin en el sorgiment d'aquestes ombres.

I no és menys cert que són totes aquestes institucions i agents els que hi poden posar solució. No obstant això, com que el centre d'atenció és la nostra pràctica com a educadors socials en aquest àmbit, volem destacar els aspectes en què, com a educadors socials, hem optimitzat o evitat això que hem descrit. En definitiva: com hem superat aquestes ombres en la nostra actuació.

De quina manera enllumenem la nostra actuació per aconseguir el que pretenem? Per a nosaltres, les llums vénen determinades per la consideració dels següents aspectes, que comentarem a continuació: tenir com a centre d'atenció tots els nostres usuaris, i posar en joc durant el procés una sèrie de rols i competències que van més enllà de les aconseguïdes a través de la formació acadèmica i professional formal.

27

IV. Tenir com a centre d'atenció tots els nostres usuaris

Quan hem pretès desenvolupar un procés d'inserció sociolaboral amb joves immersos en el CRAE, el primer que hem tractat de considerar i fer explícit és tenir com a centre d'atenció tots els nostres usuaris o trobar-nos al mig de tots ells. Podem utilitzar un altre concepte per anomenar-los: *clients*. Entenem *client*, d'arrel etimològica llatina (*cliens*, *-entis*), com la persona que està sota la protecció o tutela d'una altra, o bé que es beneficia dels serveis d'una altra. En ser considerats com a *clients*, hem de tractar de respondre de forma adequada a les seves necessitats, interessos, demandes o queixes. Mirem de tenir-los a tots com a centre d'atenció per aconseguir que el procés d'inserció sociolaboral d'aquests joves sigui positiu per a tots. És l'única manera que aquest tipus de propostes prosperi. No fer-ho d'aquesta manera provocarà que, en el moment que hi hagi una controvèrsia, el procés no prosperi i, a més, que difícilment puguem afrontar un altre projecte d'aquesta mena amb prou optimisme per abordar-lo amb certa visió d'èxit. Qui són per a nosaltres usuaris o clients?

Hem de tractar de respondre de forma adequada a les seves necessitats, interessos, demandes o queixes. És l'única manera que aquest tipus de propostes prosperi

1. El CRAE en el qual treballem, focalitzat en la direcció del centre, en proveïdors de fons i, en definitiva, en els que són responsables de la política i l'estratègia de la institució. No podem prendre una mesura d'inserció sociolaboral d'un jove ingressat en un centre sense tenir en compte la política i l'estratègia d'aquest centre o, si es vol, sense tenir en compte el seu projecte educatiu.
2. L'administració o, si escau, la institució a la qual derivarem el jove per al desenvolupament del programa d'inserció. Tampoc no podem implementar una mesura d'inserció sociolaboral amb joves sense tenir present el projecte educatiu del centre que els empararà. No hem d'oblidar que, pel perfil de jove descrit, la seva inclusió en aquest tipus de propostes no és fàcil, i aquesta mena d'institucions tenen una manera de fer, de treballar, que hem de tenir en compte i respectar perquè la recepció d'aquest jove i la predisposició cap a ell sigui òptima. D'altra banda, tampoc no seria congruent per part nostra provocar la immersió d'un jove en un centre que no estigui alineat amb les propostes educatives que institucionalment tenim o defensem.
3. Els formadors que treballaran directament amb els joves. Els formadors són els responsables de totes les operacions que es desenvoluparan amb els joves en el procés d'inserció sociolaboral. Ells són els que, en el dia a dia, coneixeran millor que ningú el desenvolupament del programa d'inserció. En definitiva, són l'agent fonamental del seu recorregut, però també els que n'estan seguint millor els progressos i els moments de crisi i, per descomptat, els que estan més ben informats i ens poden informar, i als que s'ha d'informar de forma més acurada sobre les circumstàncies quotidianes del jove per poder canalitzar-ne el seu recorregut o currículum.
4. Els joves que s'implicaran en el procés d'inserció. Es dona per descomptat que el jove és el nostre centre d'atenció. No obstant això, cal dir que no n'hi ha prou que ho tinguem implícit, sinó que ho hem de fer explícit, sistemàtic i tècnic. Fer-ho d'aquesta manera ens permetrà tenir una idea clara del que està passant amb el jove i, per tant, tenir prou elements per a la presa de decisions en cadascun dels moments que aquest jove necessitarà l'assessorament per poder concloure positivament aquest pas per a la seva inserció sociolaboral.

V. Rols i competències de l'educador social en processos d'inserció sociolaboral amb joves en situació de risc d'exclusió social

Ja hem fet menció dels àmbits de coneixements que consideràvem necessaris que dominés d'educador social per poder intervenir en aquest sector. En aquest sentit, hem de dir que, des d'una perspectiva tècnica, sobre el paper podem afirmar l'adequada preparació. No obstant això, des d'una perspectiva més global, en el moment del desenvolupament de la intervenció, els punts de partida que hem assenyalat demostren que es fa complicat i insuficient partir només d'aquesta formació per al desenvolupament d'aquest tipus de tasca. Els models d'intervenció establerts o l'assumpció de paradigmes pedagògics o d'investigació no són suficients per afrontar la feina encomanada, pels contextos difusos, confusos i profusos en què ens movem.

A la formació tècnica s'hi ha d'afegir una formació actitudinal. La formació tècnica i actitudinal combinada en els processos d'inserció sociolaboral amb joves en situació de risc d'exclusió social permet afrontar els punts de partida, substituint, en la intervenció, les certeses per hipòtesis de treball, utilitzant aquestes com altres elements més d'anàlisi de la nostra intervenció. Amb això, estem proposant una forma de treball que necessita aprendre de la pràctica a partir de l'autoanàlisi i elaboració de la pròpia pràctica, amb una actitud d'exigència i responsabilitat per identificar els elements innovadors, que són útils; els utòpics, que són irrealitzables en aquests moments, i els que són conservadors i reproductors, que segueixen sent vàlids per a la nostra acció.

En definitiva, tot el que hem anat dient pensem que solament es podrà aconseguir si el perfil professional de l'educador social per treballar en aquest tipus d'entorn es configura cap el desenvolupament d'una sèrie de rols i competències.

Entenem per rols el comportament que s'espera de l'educador social d'acord amb l'estatus del seu càrrec. Sobre aquesta base, considerem que els rols a desenvolupar per aquest educador social en la seva acció són els següents:

Els models d'intervenció establerts o l'assumpció de paradigmes pedagògics o d'investigació no són suficients per afrontar la feina encomanada

A la formació tècnica s'hi ha d'afegir una formació actitudinal

*Estem
proposant una
forma de treball
que necessita
aprendre de la
pràctica a partir
de l'autoanàlisi i
elaboració de la
pròpia pràctica,
amb una
actitud
d'exigència i
responsabilitat
per identificar
els elements
innovadors, els
utòpics i els
que són
conservadors i
reproductors*

30

1. **Expert:** ha d'aportar coneixements experts per a la identificació de les condicions d'èxit dels processos d'inserció sociolaboral dels joves definits anteriorment.
2. **Tècnic:** consisteix a desenvolupar habilitats sistemàtiques de diagnòstic, planificació, programació, execució, coordinació, avaluació i *feed-back*. Això, l'educador social, en la seva acció, ho ha de traduir d'aquesta manera:
 - a. Transformant informació en acció, fet que suposa treballar de forma coordinada i en contínua relació amb l'entorn.
 - b. Aconseguir una xarxa de persones i recursos connectats amb l'entorn, en la qual la informació produïda per l'acció transforma la pròpia acció, incorporant constantment informació externa.
 - c. És un subjecte creador del projecte i, alhora i sobretot, és un recurs organitzatiu. És el generador de la sinergia grupal necessària entre institucions i professionals implicats en el procés d'inserció sociolaboral del jove.
 - d. Hi ha d'haver responsabilitat compartida, confiança mútua, circulació d'informació, participació. En definitiva, gestió del coneixement que tenim sobre el procés que estem desenvolupant.
3. **Negociador:** és un mediador i negociador permanent amb tots els usuaris que té al seu voltant.
4. **Gestor d'anomalies:** ha de monitoritzar i proveir de suport i recursos els agents implicats en el procés. I encara més, s'ha d'avançar a les possibles anomalies.

Respecte a les competències, les considerem característiques subjacents en les persones que són un criteri de referència per actuar amb èxit. Partint d'aquesta base, l'educador social ha d'estar orientat cap als aspectes següents:

1. **Motivació per a l'assoliment de metes:** l'educador social ha de tenir preocupació per treballar bé. Això suposa treballar per aconseguir els objectius establerts i reptadors, analitzar els resultats de les actuacions posades en marxa i no deixar de tenir en compte els riscos que estan associats amb el desenvolupament del programa d'inserció sociolaboral amb els joves.
2. **Orientació al servei dels usuaris:** ja n'hem parlat a l'apartat 4, però volem fer més incidència en aquest aspecte, que és fona-

mental. És el desig d'ajudar o servir els altres esbrinant-ne les necessitats i satisfent-les. Això suposa buscar més informació sobre necessitats que no han declarat els usuaris, responsabilitzar-se de resoldre problemes, tenir rapidesa en la resolució d'aquests problemes, actuar com a conseller de l'usuari i avançar-se als seus problemes i oportunitats, i actuar sempre amb perspectives de futur. No oblidem que considerem usuaris tots aquells que estan al voltant nostre en el procés d'inserció sociolaboral del jove.

3. Consecució d'impacte i influència: ho entenem com el desig d'aconseguir un efecte determinat sobre els altres, persuadir-los, influir-hi amb la finalitat que participin activament en el pla definit. Això suposa anticipar-se als efectes d'una acció, invocar les raons i fets, aconseguir coalicions per al suport d'idees, donar informació per a l'obtenció d'efectes específics, etc.
4. Domini del coneixement organitzatiu: l'educador social que desenvolupa aquest tipus de proposta amb joves s'està movent en diferents entorns organitzatius: aquell al qual pertany pròpiament, i d'altres, amb els quals ha de comptar per desenvolupar la proposta: administracions i altres institucions. Per tant, la capacitat de comprendre les dinàmiques institucionals, per saber moure's dins de les institucions, és fonamental. Això suposa una identificació dels professionals de les diferents institucions que poden influir-hi amb la finalitat d'identificar i predir com les situacions o els imprevistos poden afectar els nostres usuaris i, en tot cas, tenir capacitat de reconducció positiva del procés d'inserció sociolaboral que estem desenvolupant amb el jove.
5. Construcció continuada de relacions: ho entenem com la capacitat per crear i mantenir contactes positius amb professionals de les institucions que són útils per aconseguir les metes previstes. Això suposa que l'educador social construeix de forma conscient contactes i relacions, posa totes les facilitats possibles per establir aquests contactes, compartint informació per crear una relació mútua i establint relació amb els professionals que en un futur podrien facilitar informació i ajuda per desenvolupar adequadament el propòsit definit.
6. Capacitat de combinar coneixements i experiència: ho entenem no solament com la capacitat d'utilitzar i ampliar coneixements tècnics, sinó –i això és molt important en el desenvolupament de propostes d'inserció sociolaboral de joves– com el fet d'aconseguir que els altres adquireixin els coneixements relacio-

No hi ha dubte que el desenvolupament de processos d'inserció sociolaboral amb joves amb risc d'exclusió social ha de ser compartit per tots els elements implicats en aquest procés, que, a més, hi han de donar suport

32

nats amb aquesta feina. Això suposa ser proactiu, aprendre nous aspectes i tècniques, però sobretot, ajudar en la resolució de problemes la resta de persones implicades.

7. **Confiança en un mateix:** és la creença en la capacitat d'un mateix per escollir la proposta més adequada i portar-la a terme, especialment en situacions difícils que suposen un repte. Les situacions que es viuen en processos d'aquestes característiques i la profunda dificultat de dur-los a terme poden derivar-los amb facilitat a un fracàs. I el problema no és solament que un educador social es desil·lusioni, sinó que la resta de professionals i institucions també entrin en aquesta espiral que provoca el desinterès per seguir treballant la inserció d'un jove. Enfront d'això, és necessari que l'educador social es presenti fort, respecte a si mateix i davant la resta, expressant confiança en el judici i habilitats propis, expressant-se de manera clara, assumint responsabilitats personals quan la situació ho requereixi i, fins i tot, a vegades prenent decisions malgrat el desacord dels altres si l'educador veu possibilitats d'aconseguir les fites assenyalades.

Tal com hem anant mostrant, no hi ha dubte que el desenvolupament de processos d'inserció sociolaboral amb joves amb risc d'exclusió social ha de ser compartit per tots els elements implicats en aquest procés, que, a més, hi han de donar suport. Malgrat això, el paper que han de tenir els educadors socials és més rellevant en la mesura que s'han de començar a considerar els creadors i promotors dels processos esmentats. Perquè l'educador social sigui creador i promotor, ha de tenir el següent tarannà:

1. La força emocional necessària per conduir les institucions, agents participants i, per descomptat, el jove cap al procés d'inserció sociolaboral que realment li interessi, que realment necessiti, el que sigui més adequat. Això suposa saber afrontar totes les ansietats que acompanyen els processos d'inserció, tant en el jove com en els diferents agents implicats en el procés d'inserció sociolaboral.
2. La consciència de la necessitat d'una veritable comprensió de la realitat en la qual està i estarà immers el jove en el procés.

Bibliografia

- CASAL, J.; MASJUAN, J. M.; PLANES, J. *La inserción social y profesional de los jóvenes*. Madrid: CIDE, 1991.
- COLEMAN, J. S.; HUSÉN, T. *Inserción de los jóvenes en una sociedad en cambio*. Madrid: Narcea, 1989.
- Col·lectiu Vaig Lloar. *La inserció laboral de les persones amb discapacitats*. Barcelona: Fundació La Caixa (col·lecció Estudis Socials, núm. 14), 2003.
- DOMÍNGUEZ, M. "¿Y si evaluamos a los profesores?". *La Vanguardia*. Barcelona (30 novembre 2007).
- ESTEBARANZ, A. "Potenciar las competencias de las mujeres para la sociedad de la información". *IV Congreso de Formación para el Trabajo: Nuevos escenarios y nuevos retos en la formación*. Saragossa: CIFO / Diputació de Saragossa, 2005.
- JOVER, D.; MÁRQUEZ, F. *Formación, inserción y ocupación juvenil. Apuntes de una experiencia*. Madrid: Popular, 1988.
- LOOS, R. *Innovaciones para la integración de personas de baja cualificación en la formación permanente y el mercado de trabajo. Estudios de casos extraídos de seis países europeos*. Luxemburg: Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, 2002.
- PRATS, J. (dir.). *Els joves davant el repte europeu*. Barcelona: Fundació La Caixa (col·lecció Estudis Socials, núm. 7), 1992.
- SALVÀ, F. (dir.). *Estudi sobre la inserció laboral dels joves amb baix nivell educatiu a Balears*. Palma de Mallorca: Govern de les Illes Balears, 2002.
- SALVÀ, F.; PONS, C.; MORELL, A. *Proyectos de inserción sociolaboral y economía social. Descripción, análisis y propuestas para la intervención*. Madrid: Popular, 2000.
- SCHWARTZ, B. *La inserció social i professional dels joves. Informe Schwartz*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1985.
- SUBIRATS, J. (dir.). *Pobresa i exclusió social. Una anàlisi de la realitat espanyola i europea*. Barcelona: Fundació La Caixa (col·lecció Estudis Socials, núm. 16), 2004.